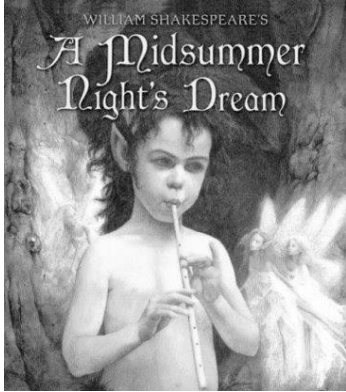

”חלום ליל קיץ” מחזה מאת ויליאם שייקספיר

בקומדיה ”חלום ליל קיץ” שלושה מעגלים של דמויות, החותכים זה את זה, משתלבים זה בזה, ומסתבכים.

☞ **מעגל דמויות מעולם הדמיון:** מלך הפיות אוברון ומלכת הפיות טיטניה, השדון הערמומי פק – שליחו של אוברון, והפיות, בנות לוויטה של טיטניה;

☞ **מעגל בני האצולה:** הדוכס השליט תזאוס, כלתו היפוליטה, ארבעה צעירים מאוהבים – הנערות הרמיה והלנה והנערים ליסנדר ודמטריוס;

☞ **מעגל בעלי המלאכה:** אומנים מפשוטי העם.

התרת הקשרים שנוצרים במהלך העלילה מאפשרת לבסוף סיום חיובי וחגיגי.

שייקספיר כתב את הקומדיה הזאת בצעירותו, כאשר עדיין העניק ליצורים מעולם הדמיון כוח והשפעה משמעותיים על חייהם של בני התמותה במחזותיו.

העלילה מתרחשת (כמעט כולה) ביער קסום ומכושף ליד העיר אתונה, באווירה קלילה ושובבת הרוחשת שינויים ותהפוכות, ובשפע של מצבים קומיים עד מגוחכים. האהבה מוצגת כאידיאל וכערך בעל חשיבות עליונה, וכשהיא מתממשת – מגיעות הדמויות להרמוניה ולשלווה.

סיפור העלילה

תזאוס, שליט אתונה, מתכוון לחתונתו עם היפוליטה. לארמונו של תזאוס מגיע אגאוס להתלונן על בתו הרמיה, המסרבת להנשא לדמטריוס, החתן שהועיד לה. תזאוס קובע כי עליה לקבל את החלטת אביה, ובמידה ותסרב לה, עליה להפוך לנזירה או למות. ליסנדר, אהובה של הרמיה מציע לה לברוח אותו ליער באישון לילה ולהנשא לו בעיר אחרת.

הלנה, חברתה הטובה של הרמיה, מאוהבת בדמטריוס אך אהבתה אינה נענית: הוא מאוהב בהרמיה. הלנה שומעת על תוכניתם הסודית של הרמיה וליסנדר ומקנאת בזוג המאוהב. היא מספרת לדמטריוס אודות התכנית, וזה יוצא ליער בעקבות הרמיה. הלנה יוצאת אחריו.

באותו זמן נפגשים ביער בעלי המלאכה – האומנים של אתונה, על מנת להכין מחזה שיוצג בחתונתו של תזאוס השליט. סיפור העלילה שבחרו, האמצעים הדלים לתפאורה והדיון על הבימוי מוצגים בהימור ובגיחוך.

ביער אליו בורחים הנאהבים שולטים יצורים מעולם הדמיון: פיות, השדון העלזי והערמומי פק, המלך שלהם אוברון והמלכה טיטניה. אוברון דורש מטיטניה שתתן לו את יצור שעשועיה. היא מסרבת לו, וריב פורץ ביניהם. כנקמה בה, שולח אוברון את פק להביא לו פרח מכושף, שעסיסו גורם לישן להתאהב בראשון שייקרה לעיניו לכשיתעורר. ואמנם, לאחר שהפיות שרות לטיטניה שיר ערש ויוצאות לעניניהן ביער, מצליח אוברון לכשף את טיטניה הישנה בטיפות מעסיס הפרח.

בינתיים שומע אוברון כיצד דמטריוס דוחה בתקיפות את ז של הלנה. כאבה ותיסכולה נוגעים לליבו והוא שולח ט הפרח המכושף אל דמטריוס על מנת להשכין ריוס להלנה.

לאחר הליכה ממושכת ביער, הזוג המאוהב, הרמיה וליסנדר, ם ונרדם. פק טועה ומטפף מן העסיס המכושף על עיני ליסנדר במקום

על עיני דמטריוס, וכשדמטריוס מתעורר, הראשונה הנקרת לעיניו היא דווקא הלנה. הוא מתאהב בה וחולק לה דברי אהבה, אבל היא, היודעת את אהבתו להרמיה, מקבלת את חיזוריו כלעג וכאכזריות.

היחסים בין ארבעת הצעירים נקלעים אם כן, לסבך מכאיב, לתיסכול ולתדהמה. לא רחוק משם עורכים האומנים חזרה מבדחת על ההצגה שלהם. פק השובב מאזין, מכשף את אחד מהם ומחליף את ראשו לראש חמור. האמנים האחרים נבהלים ובורחים. טיטניה מתעוררת, מתאהבת באומן בעל ראש החמור הנמצא מולה, ומעתירה עליו פינוקים וממתקים.

אוברון חוזר לבדוק את מעשי משרתו פק, שמח לאידה של טיטניה, אבל מגלה את המצב המבולבל של ארבעת הצעירים המאוהבים. הוא שולח אותו לקתן את המעוות. פק משתעשע כשהוא שומע את דברי שני הגברים העוגבים על הלנה ורבים ביניהם, ואת דברי שתי הנשים המעונות השופכות האשמות וכעס זו על זו. כשהגברים מתכננים פתרון בדו-קרב, פק גורם במצוות אוברון לערפל כבד בו הם תועים מבלי למצוא זה את זה, מתעייפים וצונחים לישון. גם שתי הנערות המתוסכלות נרדמות, ואז פק מזווג את שני הזוגות כיאות בעזרת העסיס המכושף. גם על עיני טיטניה, שנרדמה כשהחמור בזרועותיה, הוא מזה מן העסיס ומשחרר אותה מן הכישוף. כאשר היא מתעוררת ונוכחת לדעת, לבושתה, במי התאהבה, אוברון זוכה מחדש באהבתה וגם בילד שעשויעיה.

עם עלות השחר עוזבות הפיות את היער. האומן בעל ראש החמור מתעורר בדמותו האנושית, ותוהה - האם חלום חלם או היתה זאת מציאות? השליט תזאוס ופמלייתו שיצאו היערה לציד פוגשים בארבעת הצעירים ולומדים על ארועי הלילה הסבוכים והמוזרים. "היה או לא היה" תמהים כל הנאספים. דמטריוס מצהיר על אהבתו להלנה, ותזאוס מקבל אותה בברכה ומזמין את שני הזוגות המאושרים לחוג אתו את נישואיהם. בחגיגת החתונה המשולשת מופיעים האומנים במחזה שהכינו, והקהל מגיב בתהייה ובלגלוג על סיפור המעשה המוזר והמצחיק. אוברון וטיטניה המרחפים מעל החגיגה מברכים את שלושת הזוגות שנישאו. שייקספיר שם בפי דמותו של פק את דברי הסיום: פק מתנצל על תעלוליו ומציע לראות בלילה על כל מאורעותיו רק חלום, שנמוג וגז.

פרק הסקרצו

הבחנה באופי

- 1א. הבחנה בין שני מעגלי הדמויות – הפיות בנות היער הפנטסטי, ובני הכפר, על-די הגדרת ההבדלים באופי התנועתית שלהם.
- 2א. האזנה לפסוקים הראשונים של שני הפרקים – הסקרצו וריקוד הליצנים, והתאמת וזיהוי כל פרק אל מעגל הדמויות השייך לו.
- 3א. סיכום מאפיינים בולטים ושימוש בשמות תואר כמו קלילות, ריחוף, רפרוף, ללא משקל, ללא עצירה, תנועה אין סופית, סחרור ועוד.

אפשרות אחרת להבחנה באופי:

- 1ב. צפייה בקטע וידאו מתוך "פנטסיה" של וולט דיסני, כשהפס-קול מושתק לגמרי, ובעקבותיה דיון על התכונות התנועתיות של הפיות: ללא משקל, ללא עצירה- תנועה אינסופית, רכות, עגלוליות, סיחרור, סיבוביות – ללא מטרה חשובה, עדינות, תנועה שקטה או ללא קול

2. העברת התכונות התנועתיות לעולם הצלילים : העלאת מושגים, תכונות וז'סטות מוסיקליות התואמות את התכונות התנועתיות הנ"ל.

3. האזנה לסקרצו וסיכום התכונות המוסיקליות המאפיינות אותו : עוצמה שקטה, ערכים קצרים, קצב מהיר, המשכיות ללא סיומים, מוטיבים קצרים, תזמור עדין ושקוף, כלי נשיפה מעץ, (ועוד...)

ב. סולפג'י – הכרות עם הנושאים

1. הנושא הראשון: קריאת מקצב התבנית הבסיסית של הנושא הראשון – שתי התיבות הראשונות בלבד - בקצב מתון.

Allegro vivace

2. זיהוי התבנית בזמן האזנה לחטיבת הנושא הראשון בלבד: תגובה בהצבעה עם כל הופעה של המקצב.

3. השוואה בין 8 התיבות של הנושא הראשון לבין מוטיב הטריטון בירידה. במלודיה: מהלך של סקונדות לעומת קפיצה; במקצב: רצף צלילים קצרים לעומת שהייה על צליל.

4. האזנה תוך זיהוי ותגובה לשני הגורמים - הנושא ומוטיב הטריטון. (הטריטון כאמצעי לאיפיון חוץ-מוסיקלי הומוריסטי של דמות החמור במחזה).
5. הנושא השני: קריאת המקצב בקצב מתון. הבחנה: א. בחזרות שונות על המוטיב של שלושה חלקי שש-עשרה בירידה סולמית, הבונים את האופי הסחרורי

של הנושא. ב. נקודת המנוחה על הרבע.

6. זיהוי שני הנושאים ומוטיב הטריטון בזמן ההאזנה לחטיבת התצוגה של הפרק, תוך הצבעה על התווים.

ג. מעקב אחר הזרימה וההתפתחות לאורך פרק הסקרצו

7. הבחנה בשינויי אווירה ועוצמה שחלים בפיתוח (מהדקה 1.32 ועד הדקה 3.21)
8. חשיפת התכונות הבונות את השיאים המוסיקליים בתחלת הפיתוח (הגברת העוצמה=קרשנדו, כוון מלודי עולה, כרומטיות, כלי נקישה, מנעד רחב מצלילים נמוכים מאוד ועד לגבוהים, ועוד...)
9. האזנה לפי משימות לחטיבת הפיתוח, כמו:

- מספר ההופעות של הקרשנדו
- יעדי הקרשנדו? (-) - האם השיאים מובילים קדימה, או שאחריהם מורגשת
נפילה במתח?)

- מידת ההבחנה בנושאים ובמוטיב במהלך הפיתוח
- זיהו המוטיבים לפי הופעה מלאה או חלקית
- תגובה בתנועה לתחושת סחרור וחוסר משקל, ודיון על האמצעים
מוסיקליים הממחישים את התחושה
- 10. האזנה למחזור (מן הדקה 3.21 ועד הדקה 4.13) וזיהוי הארועים המוזיקליים
הבולטים (נושאים, שברירי נושאים, סחרור, מוטיבים, שינויי עוצמה, ...)
- 11. דריכת ציפיות לקראת הקודה והסיום, והעלאת השערות על אופיו המוסיקלי:
מתפרץ בבת אחת? מוביל בהדרגה אל שיא? הולך ונעלם? מפתיע בעוצמה קטנה-
חלשה?
- 12. סיכום לפני האזנה רצופה לפרק, על-ידי העלאת ומניית האמצעים המוסיקליים
ששימשו את המלחין מנדלסון בבניית עולם הקסם והפנטסיה:
ערכים קצרים ומהירים, קלילות ועדינות, תיזמור שקוף ודליל (ללא כלי נשיפה
ממתכת), כרומטיות, שיאים שנעלמים ונמוגים, מוטיבים סקונדיים וסירקולריים,
והמבנה הכללי שהוא מעגלי סגור – פיאנו, קרשנדו, דימינואנדו, פיאנו.

מרש החתונה

א. המרש

הבחנה באופי

1. האזנה לחטיבת הפתיחה של הפרק, (המוכרת היטב לכל האוכלוסייה ותיפקודה
הטקסי ידוע: מצעד החתן והכלה אל החופה) ודיון: על מעגל הדמויות המתאים
לאופי הפרק
2. דיון בז'אנר המרש: מתי, מי איך וכיצד צועדים עם מוסיקה כזאת, תוך השוואה
למרש צבאי (של צה"ל או של שוברט) ולמרש אבל (בטהובן סימפ. מס. 3 / מהלר
סימפ. מס. 5). השיחה תוביל, יחד עם הדגמת תלמידים לצעידות שונות למוסיקות
שונות, לאיפיונים כמו: בהוד ובהדר, בקצב מתון, בקומה זקופה, בהתרגשות
ובשמחה, בגאווה ובחגיגות.
3. חשיפת האיפיון הכלי והתזמורתי של הז'אנר: הכלים המאפיינים מרש, משמעות
וחשיבות התרועות, והמקצבים האופייניים.

סולפג' ותיאוריה

4. זיהוי צלילי התרועות כצלילי הארפג' של אקורד משולש, ומשמעותו כבסיס וכשלד של הסולם במוסיקה המערבית.

C Tpt. *f*

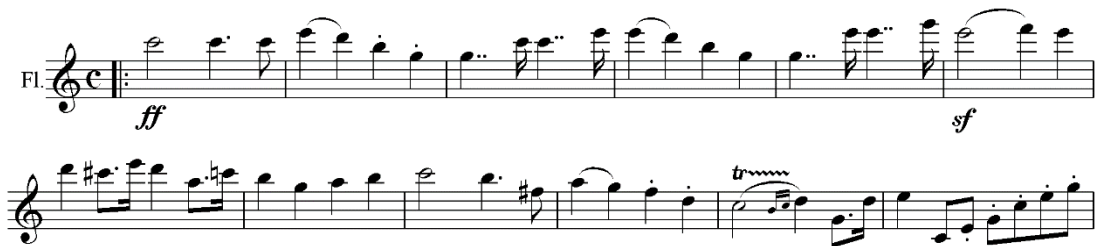
5. חשיפת וגילוי רצפים של צלילי הארפג' הזה בתווים של הנושא הראשון

Fl. *ff*

6. חשיפת סולם דו בירידה בתוך הנושא, דרך שירה, כאמצעי לזיהוי המלודיה א. של הנושא.

7. זיהוי המלודיה ב. באמצעות הבחנה באקורדיקה שבבסיסה: צליל עומד על הטוניקה דו, ארפג' של הדומיננטה בירידה, ארפג' הטוניקה בעליה (בדומה

Fl. *ff* *sf*

לתרועות), ושוב ארפג' דומיננטה בירידה.

המבנה

8. הבחנה בשלושת המרכיבים תוך האזנה למרש (בלבד, עד האינטרלוד הראשון בדקה ה 1.47), באמצעות רישום סדר הופעתם: תרועות. א. א. תרועות. א. א. א. ב. א. ב. א. א.

9. האזנה תוך הבחנה ורישום המבנה של כל הפרק: מרש, אינטרלוד א. מרש, אינטרלוד ב. מרש.

10. ניתוח השינויים במרש, בסדר של שלושת המרכיבים בשתי החזרות עליו, זו שבין האינטרלודים וזו שבסיומם.

ב. האינטרלוד הראשון

האופי

5. האזנה לאינטרלוד הראשון כדי להתייחס לשינוי הבולט באופי - המקצב (המנוקד) קבוע במהלך כל המלודיה, אין תרועות וחצוצרות, יש צלילים ממושכים (בקרנות), הכוון המלוּדי עולה. אפשר לשוחח על אפשרויות ורמזים לתיפקוד החוץ-

מוסיקלי על-פי האיפיונים המוסיקליים, ולהמחזי בתנועה.

סולפג'

6. הכרה ושירה של צלילי אקורד משולש על סול.
7. גילוי הצלילים הנ"ל בתווים של נושא האינטרלוד, ואיתור הכיוונים המלוּדיים המתחלפים.
- 8, שינון תבנית המקצב המנוקד (שמינית, רבע מנוקד) במחיאות ו/או בכלי נקישה.
9. האזנה לאינטרלוד תוך הצטרפות למקצב בנגינה, והתייחסות לפיסוק (בכל פסוק מנגן ילד אחר?).
10. הבחנה במשך השונה של הפסוקים – ארוכים וקצרים - ובצלילים המתמשכים בסיום כל פסוק.

ג. האינטרלוד השני

האופי, הגוון, הפן החוץ מוסיקלי, הפיסוק, המרקם

11. תגובה תנועתית אינטואיטיבית בידיים בזמן ההאזנה לתחילת האינטרלוד השני.
12. התייחסות וניתוח אופי התנועות, ובעקבותיו חשיפת המרכיבים המוסיקליים התורמים לכך: שינויים בתיזמור ובגוון – כלי הקשת מובילים, שינוי בעוצמה, שינוי במקצב - ברובו בפעמות. אופי שירת, ללא תרועות. אופי של רכות ונועם.
13. הבחנה בליווי הפועם בכלי הנשיפה מעץ, התורם לזרימה ולרכות, ומנוגד מאוד במקצבו למלודיה. ואילו מקצבי הליווי במרש ובאינטרלוד הראשון דומים מאוד למקצבי המלודיות (הומו-ריתמוס).
14. חיפוש משותף של אפשרויות לתיפקוד החוץ-מוסיקלי של האינטרלוד הזה בזמן ההאזנה, תוך מעקב ותגובה על המשכים המשתנים של הפסוקים.

VI. I

דריכת ציפיות לקראת סיום הפרק

15. האזנה לחטיבת המרש השלישית, ולתרועות שאחריה. מעט לפני סיומן - העלאת הבעיה שעמדה בפני המלחין מנדלסון: איך להמשיך את היצירה?
11. האזנה רק לחלק מחטיבת הקודה, ובירור: על האפשרויות להלחנה בהן בחר המלחין; על המשמעויות של הצלילים המסיימים; (שינויים בתיזמור ובעוצמה, כיוון מלוודי יורד, "תחושה הרמונית" שמושכת לסיום.)
12. האזנה להמשך הקודה ועד לסיום הפרק, תוך תשומת לב לליווי של הטריילרים הגבוהים בכלים שונים.

הצעה נוספת: ערנות ותגובה לחילופי דרגות הרמוניות

הבחנה בדרכי ההרמון של המורה ובין הרמון התיבה הראשונה של המלודיה לפי מנדלסון:

הרמון המורה על בסיס הטוניקה בלבד

הרמון המורה על בסיס טוניקה ודומיננטה

הרמון המורה לפי דרגות 3, 5, 6, 5

דיון על העושר ההרמוני בזיקה אל העושר והפאר החוץ-מוסיקליים,

תפאורה, בגדי המשתתפים בטקס, הכיבוד, ז"א על עושרם של בני האצולה.